

сотрудничеству и опыту совместной деятельности. При необходимости продолжения психологической работы, связанной со снижением уровня негативных эмоциональных состояний, обусловленных пережитой экстремальной ситуацией, рекомендуется договориться с потерпевшим о следующей встрече.

Наш опыт разработки и применения методики ТОПС для оказания психологической и психотерапевтической помощи лицам, получившим эмоциональные травмы под влиянием личных экстремальных ситуаций, показал эффективность данной методики как при работе с недавними травмами, так и при наличии («застарелых») травматических переживаний.

Применение в процессе диалогического взаимодействия психолога с лицом, пережившим экстремальную ситуацию, экспрессивных арт-терапевтических техник и психотерапевтически оправданных психодраматических приемов позволяет их комбинировать для решения задач оказания психологической помощи конкретному человеку с его уникальным внутренним миром.

ЛИТЕРАТУРА

1. Венгер А. Л. Психологические рисуночные тесты. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – 160 с.
2. Горностай П. П. Запреты, с которыми мы живем // Психодрама и современная психотерапия – № 2 – 3. – 2006. – С. 95 – 97.
3. Копытин А. Многообразие форм арт-терапевтической работы // Практикум по арт-терапии / Под ред. А. И. Копытина. – СПб: Питер, 2000. – С. 21 – 64.
4. Костина А. Б., Журин Ю. Н. История создания одного разговора // Психодрама и современная психотерапия – № 2 – 3. – 2006. – С. 10 – 11.
5. Романова Е. С. Графические методы в психологической диагностике. – СПб.: Речь, 2002. – 415 с.
6. Сергеев И. М. Применение методики "История диалога с другим" в процессе глубинной психодиагностики // Тело. Сознание. Творчество: Сборник научных работ / Под ред. А. В. Старовойтова. – Симферополь: ОАО "Симферопольская городская типография" (СИТ), 2008. – С. 14 – 22.
7. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2006. – 382 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТРИВОЖНОСТІ КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДСНС УКРАЇНИ

Слободяник В. І., заступник декана гуманітарного факультету Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, к. психол. н. і.
Сірко Р. І., доцент кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, к. психол. н., доцент.
Сірко Ю. А., студент Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Під час вивчення питання тривожності курсантів та фактори, що її зумовлюють, ми керувалися наступними положенням, що високий рівень тривожності зумовлений як зовнішніми умовами, так і внутрішніми чинниками, які взаємодіють між собою. До зовнішніх умов відносяться особливості курсантського колективу та особливості сімейного виховання. До внутрішніх умов: характеристики курсанта, такі як: темперамент, акцентуація характеру особистості, наявність агресивної поведінки, рівень самоощінокі та домагань, захисні механізми особистості, тип мотивації

Для вирішення завдання по визначенню особистісних характеристик, які формують високий рівень тривожності, використувувались наступні опитальники: Г. Айзенка спрямований на визначення типу темпераменту; опитувальника К. Леонгарда, що визначає провідні риси характеру опитувальника; методики Келермана – Плучека для діагностики захисних особистості; методики Басса – Дарки щодо наявності агресивної механізмів психіки; методики Г. Елпера на визначення мотиваційної поведінки; опитувальника Т. Елпера на визначення мотиваційної спрямованості [1]. Для визначення зовнішніх умов, які впливають на формування певного рівня тривожності курсанта виділено навчального закладу ДСНС України використувувалась розроблена нами анкета «Зовнішні фактори розвитку курсанта в сім'ї, умови життя в сім'ї, наявність особливості спілкування з друзями, з особами протилежної статі) (задоволеність спілкування з друзями, з особами протилежної статі).

Метою нашого дослідження було вивчення психологічних характеристик особистості, які формують рівень тривожності. Дослідження проводилось на базі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, вибірка складала 60 осіб. Рівень тривожності визначався за допомогою методики Спілберга-Ханіна, згідно отриманих даних по вибірці в цілому визначались з високим рівнем тривожності – 39,1%; з середнім рівнем тривожності – 34,7%; з низьким – 26,08%.

Внутрішні чинники. Значимі відмінності діагностовано по шкалі нейротизму (100% нейротизму у високого та 0% у низького рівня тривожності); у групі високого рівня тривожності більше зафіксовано меланхолічні та холеричні типи темпераменту, у низького рівня – флегматичного типу темпераменту.

Великий вплив на рівень тривожності здійснюють акцентуації характеру. Зафіксовані значимі відмінності у високого і низького рівня тривожності у осіб із гіпертичним, лабільно – емотивним, педантичним, екзальтованими типами. Майже у кожного третього респондента (37,5%) високого рівня тривожності зафіксовані прояви епітертивності, у той час, як по низькому рівню тривожності такі особи відсутні. Кожен другий респондент низького рівня тривожності характеризується педантичною акцентуацією характеру, оскільки для них характерна впорядкованість, дисциплінованість, чітке дотримання норм і правил, що в свою чергу знижує рівень ситуативної тривожності. Кожен другий респондент високого рівня тривожності характеризується екзальтованістю.

До внутрішніх чинників, які впливають на рівень тривожності відносяться також і захисні механізми. Найбільш відмінності виявлено по шкалам заперечення реальності та раціоналізації. У курсантів високого рівня тривожності більший відсоток (66,7 % проти 33,3 % групи низького рівня тривожності) діагностовано по шкалі раціоналізації, у той же час у групі низького рівня тривожності багато вищ показники по шкалі заперечення реальності (50 % у низького рівня тривожності та 33,3 % у високого рівня тривожності).

Важливі дані отримані за методикою Басса — Даркі, яка визначає форми агресивної поведінки особистості. Кожен другий респондент високого рівня тривожності вказує на аутоагресивні прояви (44,4 %), оскільки люди з високим рівнем тривожності схильні вбачати у всіх негараздах свою власну провину.

Зовнішні чинники. На гіпотезу (відсутність контролю та емоційного зв'язку батьків і дітей) вказали 17,6 % опитуваних низького рівня тривожності, у той же час як у групі високого рівня тривожності не зафіксовано жодної такої відповіді. Цікаві дані отримані щодо ступеня сімейного виховання. Так, авторитарний стиль виховання зафіксований у кожного четвертого респондента по групі високого рівня тривожності, в той же час як по низькому рівню такий стиль відсутній взагалі. У той же час майже всі респонденти по групі низького рівня тривожності вказали на демократичний стиль, де присутні довірливі взаємовідносини з батьками, повага до дитини, ставлення до неї як до рівної, поміркований контроль та схвалення її ініціативності.

Висновок: На тривожність впливають і професійна діяльність, і задоволеність відносинами в навчальній групі. Так, кожен другий респондент по високому рівню тривожності вказав на незадоволеність спілкуванням у колективі. У той же час у осіб низького рівня тривожності такі відповіді зустрічаються лише у кожного третього опитуваного. Так само відмічаються і у задоволеності взаємовідносин з близькими друзями: особи з низьким рівнем тривожності вдвічі більше задоволені.

ЛІТЕРАТУРА

І. Психология личности. Тесты, опросники, методики. М.: 1995г., 275 с.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ДО ПЕРЕБУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ

Сухоставська Л. О., старший викладач кафедри психології Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького

На сучасному етапі розвитку психологічної науки велику увагу приділено особливостям підготовки фахівців різних галузей до дій в екстремальних ситуаціях. Розв'язок проблеми підготовки фахівців чия діяльність не пов'язана з перебуванням в екстремальних ситуаціях пов'язано

із дослідженнями у галузі психофізіології (І. М. Сеченов, І. П. Павлов, В. М. Бехтерев та ін), експериментальної психології (Г. Фехнер, Г. Гельмгольц, І. Мюллер та ін), соціальної психології (Д. Доллард, І. Гусев, Б. Н. Ананьев та ін) та ін.

У науковій літературі зазначається, що підготовка до екстремальних ситуацій повинна відбуватися не тільки серед спеціалістів чия діяльність безпосередньо пов'язана з цим, а й серед спеціалістів медичної сфери, психологів, педагогів та ін. Важливим є поняття «психологічна підготовка до екстремальних ситуацій» — «це спеціально організований цілеспрямований психолого-педагогічний процес формування професійно важливих якостей (адаптивність до стресу, професійна надійність) і професійно важливих знань, умінь і навичок адаптивної поведінки в умовах стресу, утримання неадаптивними і дезадаптивними станами, що виникають в екстремальних і надзвичайних ситуаціях» [1, с. 132]. Психологічна підготовка дозволяє сформувати готовність до ефективних дій в умовах надзвичайної ситуації, адаптуватися до складних умов з мінімальними витратами енергетичних ресурсів. Психологічна готовність до дій суб'єкта в надзвичайній ситуації є результатом психологічної підготовки, що складається з функціональної готовності (сформованість професійно важливих знань, умінь і навичок) особистості (сформованість і розвиненість адаптивних індивідуально-психологічних і індивідуально-психофізіологічних властивостей) [1].

Фахівцям за словами Ю. С. Шойгу та М. Г. Ковтуновича та ін. повинен знати наслідки дії психологічної травми при надзвичайній, катастрофічній ситуації. Суб'єкт, що потрапив в надзвичайну ситуацію може реагувати несподівано як для себе так і оточуючих. Дослідники твердять, що у перші години та наступну добу після катастрофи у людей, включаючи постраждалих, виникає підвищена напруга, вразливість, тривога, яка переростає в страх та панічний стан. У осіб може спостерігатися загальмованість, яка проявляється зменшенням емоційної активності, реакції розгубленості, здивованості, істерика. Тому, важливим є вміння фахівця-психолога налагодити допомогу у надзвичайній ситуації. Надання такої допомоги залежить від психологічної підготовки до дій в екстремальних ситуаціях [4].

Дослідники В. Розов зазначає, що психологічна підготовка фахівців до екстремальних ситуацій залежить від психологічного забезпечення. Психологічне забезпечення це: «система соціально-психологічних, психологічних і психофізіологічних заходів, спрямованих на оцінку і прогнозування адаптативної особистості, індивідуальної і групової надійності, безпеки діяльності в екстремальних ситуаціях, психопротективну і психокорекцію неадаптивних психічних і психофізіологічних станів з метою оптимального використання індивідуальних адаптивних ресурсів і здібностей для підвищення ефективності діяльності, збереження і відновлення психічного й соматичного здоров'я» [5]. Дослідник твердить, що психологічне забезпечення призначене для проведення комплексу соціально-психологічних, психологічних і психофізіологічних заходів, спрямованих на підвищення адаптивності до стресу, формування